

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Plats för grönska i staden

Bostadsgårdens förändring från 1940- till 2000-talet

Lisa Sjöberg

Kandidatarbete 15 hp, institutionen för stad och land
Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna
Uppsala 2017

Titel: Plats för grönska i staden: Bostadsgårdens förändring från 1940- till 2000-talet

Engelsk titel: Space for Greenery in the City: The Change of the Residential Yard from the 1940s to the 2000s

© Lisa Sjöberg

Handledare: Karin Hallgren, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Ylva Dahlman, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nyckelord: bostadsgårdar, utemiljöer, funktionalism, förtätning, stadsplanering

Alla bilder i arbetet publiceras med erforderliga tillstånd.

Publiceringsår: 2017

Publiceringsort: Uppsala

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Under 1940- och 2000-talet har det varit bostadsbrist i Uppsala. Stadsplaneringsideal påverkar hur bostadsunderskottet åtgärdas, vilket i sin tur påverkar hur stadens gröna miljöer utformas. Sol, ljus och luft var ledord under 1940-talet. Under 2000-talet finns ett fokus på förtätning och att koncentrera staden. Syftet med den här uppsatsen var att undersöka hur stadsplaneringsideal påverkar bostadsgårdars utformning genom att svara på frågeställningen: Hur har bostadsgårdars utformning i Uppsala förändrats sedan 1940-talet med avseende på storlek och fördelning av markytan mellan hårdgjort och vegetation? Uppsatsen följer upp Eva Kristenssons avhandling som berör miljonprogramsgårdar och nittiotalsgårdar och hur deras storlek påverkar användningen av bostadsgårdarna. Genom att i denna uppsats studera illustrations- och situationsplaner över bostadsgårdar räknades storlek och fördelning av markytan mellan hårdgjort och vegetation ut. Resultaten från studierna visar att bostadsgårdarna från 1940-talet har en större yta per lägenhet. En majoritet av gårdarnas markyta är vegetation. Dessa resultat stämmer överens med Kristensson och hennes studier i doktorsavhandlingen. Resultaten i uppsatsen styrker även stadsplaneringsidealen som rådde under både 1940-talet och 2000-talet. Skillnaden mellan de två tidsperioderna visas främst genom idealen rymlighet under 1940-talet och förtätning under 2000-talet.

Abstract

In the 1940s and 2000s there has been a housing shortage in Uppsala. Urban planning ideals affect how housing deficits are to be solved, which in turn affects the design of the city's green environments. Sun, light and air were the motto during the 1940s. During the 2000s there is a focus on densification and concentration of the city. The purpose of this essay was to investigate how urban planning ideals affect the design of residential yards by responding to the question: How has the design of residential yards in Uppsala changed since the 1940s regarding size and distribution of the area between impervious surfaces and vegetation? The essay follows up on Eva Kristensson's dissertation, which concerns million program residential yards and residential yards from the 1990s and how their size affects the usage of residential yards. Through studying of illustration and situational plans of residential yards, the size and distribution between impervious surfaces and vegetation. The results from the studies show that the yards from the 1940s have a larger area per apartment and most of the area is vegetation. These results correspond to Kristensson and the studies in her doctoral dissertation. The results in the essay also reinforce the urban planning ideology that prevailed in both the 1940s and 2000s. The difference between the periods appear primarily through the ideal space during the 1940s and densification during the 2000s.

Innehåll

Introduktion	5
Bakgrund.....	5
Stadsplanering på 1940-talet.....	5
Bostadsgårdar på 1940-talet.....	6
Stadsplanering på 2000-talet.....	6
Bostadsgårdar på 2000-talet.....	6
Bostadsgårdens förändring	6
Syfte	8
Frågeställning	8
Avgränsningar och begrepp	8
Metod	9
Resultat	11
Diskussion	12
Resultatdiskussion.....	13
Metoddiskussion	17
Slutord.....	17
Referenser	19
Bilder	19

Introduktion

Uppsala har under 2000-talet haft ett bostadsunderskott, vilket har bidragit till en kraftig nybyggnation. Under 1940-talet stod Uppsala inför en liknande situation, då antalet invånare efter andra världskriget steg drastiskt (Åström 1995, s. 39). Hur bostadsbristen hanteras i stadsplanering, påverkas av de aktuella stadsplaneringsidealen. På 1940-talet var idealet att skapa hälsosamma och luftiga miljöer för invånarna (Åström 1995, s. 39). Idag talas det om förtätning och att koncentrera staden (Uppsala kommun 2016). Idealerna påverkar, förutom bebyggelsen, även de gröna miljöerna i staden, bland annat flerfamiljshusens bostadsgårdar.

Landskapsarkitekten Eva Kristenssons undersöker i sin doktorsavhandling hur storleken påverkar användningen av bostadsgårdar från miljonprogrammet (1965-1975) och 1990-talet. En tydlig trend som visar sig i avhandlingen är att bostadsgårdar sedan 1960-talet har blivit mindre och mindre.

Denna kandidatuppsats följer upp Kristenssons avhandling genom att undersöka hur de bostadsgårdar som har utformats under 2000-talet skiljer sig från de från 1940-talet. Uppsatsen kommer att fokusera på bostadsgårdarnas gröna kvaliteter för att undersöka hur planeringsideal påverkar stadens utemiljöer.

Bakgrund

Enligt Kristensson (2007 s. 8–9), har bostadsgården fyra roller. Kristensson menar att bostadsgården ska fungera som ett bostadsnära uterum, lekmiljö, mötesplats och grön utsikt. Om mindre ytor avsätts för bostadsgårdar finns en risk att funktioner blir lidande hävdar Kristensson i sin doktorsavhandling (2005 s. 435–437).

Stadsplanering på 1940-talet

Under 1930-talet började funktionalismen prägla stadsplaneringen i Sverige, då ledorden i stadsplaneringen blev sol, ljus och luft och de slutna kvarteren byttes mot lamellhus (Åström 1993, s. 39). Grönskan var ett viktigt element i staden (Åström 1993, s. 39).

Efter andra världskriget steg välståndet i Sverige. Det stigande välståndet innebar att bilanvändningen ökade. Den ökade bilanvändningen medförde att nya åtgärder krävdes för att kunna säkerställa trafiksäkerheten, främst för gående. Trafikseparering blev ett medel för att kunna minimera störningar mellan olika trafikmedel. I bostadsplaneringen visade sig trafiksepareringen genom att husen byggdes som bostadsenkla med omslutna bostadsgårdar, istället för de friliggande lamellhusen som präglade 1930-talets bostadshus. Biltrafiken leddes fram utanför bostadsenklaverna för att öka trafiksäkerheten (Åström 1993, s. 50–51).

Bostadsgårdar på 1940-talet

Landskapsarkitekterna Bengt Persson och Agneta Persson menar att bostadsgårdar från 1930- till 1950-talet, kan klassas som de bästa Sverige har (Persson & Persson 1995, s. 9). De hävdar att de goda kvalitéerna som bostadsgårdarna från åren 1930–1959 har, är rumsligheten, funktionsuppdelningen och växtligheten (Persson & Persson 1995, s. 18). Vidare förklaras att bostadsgårdarnas rumslighet var behagligt stor, med sammanhållna ytor och en god överblick. Genom att funktionerna på bostadsgårdarna inte separerades från varandra, fick bostadsgårdarna en god helhetskänsla. Växtligheten präglades av noggrant utvalda och placerade träd och planteringar (Persson & Persson 1995, s. 18–22).

Enligt Eva Kristensson var bostadsgården under 1940-talet ett medel för att skapa en mer hälsosam livsmiljö. Ett av de viktigaste idealen för bostadsgården under den här perioden var rymlighet. Bostadsgården bidrog till en sund och hälsosam boendemiljö som släppte in sol och grönska i staden (Kristensson 2007, s. 6).

Stadsplanering på 2000-talet

Under 2000-talet har huvudsakligen tre frågor stort fokus i stadsplaneringen, vilket är miljöfrågor, resurshållning och medborgarinflytande (Nyström & Tonell 2012, s. 311–314). Generellt kan idealet under 2000-talet förklaras av en strävan att skapa hållbara, framtida städer genom förtätning (Nyström & Tonell 2012, s. 312–314).

Bostadsgårdar på 2000-talet

För att kunna hushålla med marken byggs det under 2000-talet tätare mellan husen, vilket lämnar mindre utrymme åt bostadsgårdarna (Kristensson 2007, s. 7). Idealet för bostadsgårdar under 2000-talet är den lilla innerstadsgården där utrymmen är begränsade och estetiska värden ofta fått mycket uppmärksamhet. Viljan att skapa en stadsmässighet genom tät bebyggelse står i kontrast till att skapa stora och rymliga bostadsgårdar. Kristensson menar att bostadsgårdarnas storlek ses som ett problem under 2000-talet.

Bostadsgårdens förändring

Sedan 1990-talet har förtätning präglat stadsplaneringen i Sverige, vilket har påverkat och förändrat bostadsgårdens utformning. Därav finns det anledning att följa upp Kristenssons studie av bostadsgårdar från miljonprogrammet och 1990-talet genom att undersöka hur bostadsgårdar förändrats från 1940- till 2000-talet.

I Eva Kristenssons avhandling (2005) studeras storleken av bostadsgården och dess inverkan på hur bostadsgårdar upplevs och används. Avhandlingen studerade tre miljonprogramsgårdar och tre nittiotalsgårdar från Linköping, Simrishamn och Staffanstorps.

Tabell 1. Studierna i Kristenssons avhandling (2005) avgränsas till sex bostadsgårdar i Linköping, Simrishamn och Staffanstorps.

	Linköping	Simrishamn	Staffanstorps
Miljonprogramsgård	Västerberga	Tegelbruket	Åkershus
Nittiotalsgård	T1	Läderfabriken	Nevisborg

Slutsatsen av avhandlingen var att trånga bostadsgårdar ger negativa konsekvenser för utelivet på gården. Bostadsgårdar under 1990-talet har blivit betydligt mindre

än miljonprogramsgårdarna, med mindre friyta per lägenhet (tabell 2). Friytan per lägenhet för nittiotalsgårdarna sträcker sig mellan 16 och 25 kvadratmeter. På miljonprogramsgårdarna är friytan per lägenhet mellan 42 och 70 kvadratmeter.

Tabell 2. I följande tabell presenteras resultatet från Kristenssons (2005) studier av bostadsgårdar i Linköping, Simrishamn och Staffanstorp, vilket redovisar bostadsgårdarnas storlek och friyta per lägenhet.

	Antal lägenheter	Gårdsareal	Friyta per lägenhet på gården
Miljonprogramsgårdar			
Västerberga	63	3830 m ²	61 m ²
Tegelbruksområdet	53	2250 m ²	42 m ²
Åkershus			
"Lekgården"	36	2490 m ²	69 m ²
"Lugna gården"	36	2540 m ²	70 m ²
Nittiotalsgårdar			
T1			
"Den större gården"	69	1708 m ²	16 m ²
"Den mindre gården"	32	526 m ²	25 m ²
Läderfabriken	21	515 m ²	25 m ²
Nevisborg	33	620 m ²	19 m ²

Kristenssons studier visar även tydligt att andelen vegetation på bostadsgårdarna skiljer sig mellan miljonprogramsgårdar och nittiotalsgårdar (tabell 3). Miljonprogramsgårdarna i studierna har alla en större andel vegetation än nittiotalsgårdarna. För miljonprogramsgårdarna utgör vegetationen mellan 55 och 82 procent av gårdarnas totala yta, vilket skiljer sig från nittiotalsgårdarna där vegetationen utgör mellan 24 och 56 procent för de studerade gårdarna.

Tabell 3. I följande tabell presenteras resultatet från Kristenssons (2005) studier av bostadsgårdar i Linköping, Simrishamn och Staffanstorp, vilket redovisar bostadsgårdarnas fördelning av markytan mellan hårdgjort och vegetation.

	Hårdgjort	Vegetation
Miljonprogramsgårdar		
Västerberga	45 %	55 %
Tegelbruksområdet	38 %	62 %
Åkershus	18 %	82 %
Nittiotalsgårdar		
T1		
"Den större gården"	55 %	45 %
"Den mindre gården"	54 %	46 %
Läderfabriken	76 %	24 %
Nevisborg	44 %	56 %

Syfte

Syftet med kandidatuppsatsen är att undersöka hur stadsplaneringsideal påverkar bostadsgårdars utformning.

Frågeställning

Hur har bostadsgårdars utformning i Uppsala förändrats sedan 1940-talet med avseende på storlek och fördelning av markytan mellan hårdgjort och vegetation?

Avgränsningar och begrepp

Uppsatsen har geografiskt avgränsats till Uppsala och områdena Tunabackar och Kapellgärdet, som båda ligger norr om Uppsalas stadskärna. De olika områdena har valts ut för att de är tidstypiska kvarter för respektive period och för att de är på liknande avstånd från Uppsala centrum.

I Tunabackar begränsas arbetet till en undersökning av bostadsgårdar i kvarteren Torbjörn och Torgny. Kvarteren Torbjörn och Torgny byggdes mellan åren 1947–1950 och ritades av stadsarkitekt Gunnar Leche (Bergold & Lambert 2004, s. 145–149). Kvarteren består av flera sammanhängande bostadsgårdar vilket skapar en bostadsenkla där bilarna leds fram utanför husen (Bergold & Lambert 2004, s. 146). Husen är tre- och fyrvåningshus och totalt är det 628 lägenheter i de två kvarteren (Bergold & Lambert 2004, s. 147).

På Kapellgärdet begränsas arbetet till bostadsgårdarna i kvarteret Portalen och Östra Orgeln. Kvarteren Portalen och Östra Orgeln är två kvarter på Kapellgärdet i Uppsala. Kvarteret Portalen byggdes mellan åren 2007–2011 och ritades av Werket Arkitekter i samarbete med Lola Landskap (Werket Arkitekter u.å.). Kvarteret, som har en sluten struktur, består av fem- och sexvåningshus med totalt 150 lägenheter (Werket Arkitekter u.å.).

Kvarteret Östra Orgeln, byggdes 2013 och ritades av Sweco Architects. Kvarteret har en sluten struktur med en bostadsgård inne i kvarteret (Brf Organisten u.å.). Husen är femvåningshus och totalt är det 208 lägenheter (Brf Organisten u.å.).

I arbetet undersöks de faktiska förhållandena av bostadsgårdar från två tidsperioder. Arbetet utsluter hur väl de fungerar eller hur de upplevs av de boende som använder bostadsgården. Gröna aspekter av bostadsgården, som fördelning av markyta, mellan vegetation och hårdgjort, undersöks för att visa hur stadsplaneringsideal från de två tidsperioderna har påverkat bostadsgårdens utformning. Ytterligare undersöktes i uppsatsen hur stor yta gräs varje lägenhet får på bostadsgården. Gräs, som kan beskrivas som icke programmerade ytor kan användas för möten och lek och är ytor som tillför grönska på bostadsgården. Sammantaget kan dessa aspekter ingå i en bedömning om hur väl bostadsgårdarna uppfyller den ovan angivna rollen att fungera som uterum, ge möjlighet till lek och möten och att vara en utsikt (Kristensson 2007, s. 8–9).

I denna uppsats syftar begreppet bostadsgård på den halvoffentliga utemiljön som omsluts av flerbostadshus, och inkluderar inte förgårdsmark vid portar som ansluter till väg. Privata uteplatser utsluts även från begreppet bostadsgård och bostadsgårdens totala markyta i denna uppsats. Med vegetation avses i uppsatsen gräs och planteringsytor. Med hårdgjort avses i uppsatsen asfalt, betongplattor, grus och sand.

Metod

För att besvara frågeställningen om bostadsgårdarnas utformning, studerades illustrations- och situationsplaner över bostadsgårdarna. Planerna över bostadsgårdarna är från respektive ansvarig arkitekt för kvarteren innan bostadsgårdarna är anlagda, vilket innebär att det kan finnas en differens i hur bostadsgårdarna kom att anläggas i verkligheten. Dock är detta likvärdigt för alla tre illustrations- och situationsplanerna. På planerna framgår vilka markmaterial som arkitektkontoren avser skulle användas på bostadsgårdarna. För att avgöra hur stor areal som enligt planerna skulle avsättas för de olika markmaterialen mättes ytorna med en skallinjal på utskrivna illustrations- och situationsplaner. Samma metod användes av Eva Kristensson i hennes avhandling (Kristensson 2005).

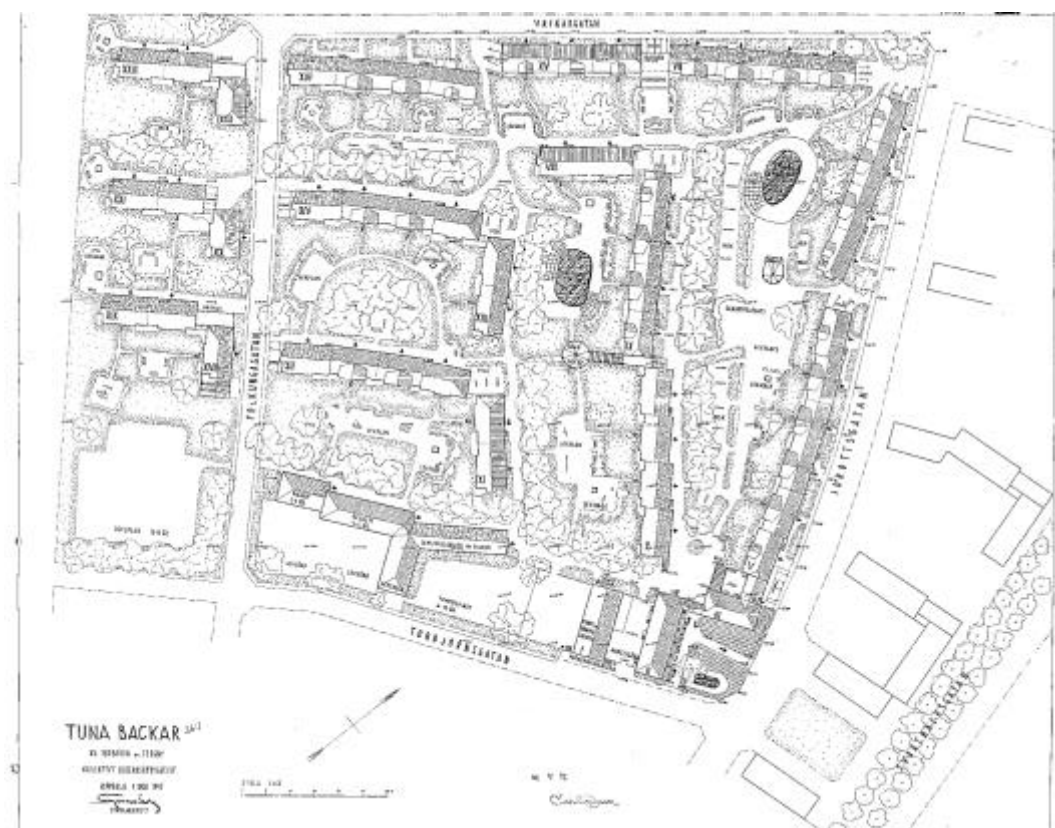

Bild 1. Gunnar Leches situationsplan över kvarteren Torbjörn och Torgny. Skala 1:5000/A4.
Källa: Uppsala Stadsarkiv.

Bild 2. Illustrationsplan över kvarteret Portalen. Skala 1:1600/A4. Källa: Werket Arkitekter och Lola Arkitektur & Landskap AB.

Bild 3. Situationsplan över kvarteret Östra Orgeln. Skala 1:600/A4. Källa: Sweco Architects AB.

Den totala ytan av respektive bostadsgård räknades ut. Separata soprum och privata uteplatser exkluderades från den totala summan. Även ytan varje lägenhet får av bostadsgården, räknades ut genom att dividera bostadsgårdens totala yta i kvadratmeter med antalet lägenheter som hör till bostadsgården. Fördelningen av hårdgjort och vegetation överfördes till procent av bostadsgårdens totala yta. Markytan gräs per lägenhet räknades ut genom att dividera gräsyntans area i kvadratmeter med antal lägenheter som hör till bostadsgården. I studien ingick också en översiktlig inventering av de funktioner på respektive bostadsgård utifrån illustrationsplaner och situationsplanerna där ytans funktion i skrift förklarades.

Resultat

Den här studien visade påtagliga skillnader vad gäller storlek och utformning mellan 1940-tals kvarteren Torbjörn och Torgny i Tunabackar mot de nyanlagda kvarteren Portalen och Östra Orgeln i Kapellgärdet (se tabell 4). För det första skiljer de sig åt vad gäller totalareal (cirka 52 000 m² respektive mindre än 3000 m²). Detta kompenseras delvis av att det är fler lägenheter i de äldre kvarteren men också sett per lägenhet var arealen större för kvarteren i Tunabackar (83 m² respektive 20 och 12 m²).

Fördelningen av markyta på bostadsgårdarna skiljer sig även mellan kvarteren Torbjörn och Torgny och de nyanlagda kvarteren Portalen och Östra Orgeln. I kvarteren Torbjörn och Torgny utgör vegetation 59 procent av markyta. I kvarteren Portalen och Östra Orgeln utgör vegetation 41 respektive 39 procent av markytan.

Tabell 4. Resultatet från platsstudier av de fyra kvarterens bostadsgårdars storlek och fördelning av markyta redovisas i följande tabell.

	Kv Torbjörn och Torgny	Kv Portalen	Kv Östra Orgeln
Storlek på bostadsgård	52 395 m ²	2953 m ²	2482 m ²
Antal lägenheter	628	150	208
Yta bostadsgård per lägenhet	83 m ²	20 m ²	12 m ²
Markyta hårdgjort i kvadratmeter	21 649 m ²	1760 m ²	1524 m ²
Markyta hårdgjort i procent	41 %	59 %	61 %
Markyta vegetation i kvadratmeter	30 746 m ²	1193 m ²	958 m ²
Markyta vegetation i procent	59 %	41 %	39 %
Markyta gräs per lägenhet	45 m ²	5 m ²	3 m ²

Kvarteren skiljer sig också åt vad gäller antalet funktioner på bostadsgårdarna. Kvarteren Torbjörn och Torgny har flertalet piskställningar, lekplatser, plaskdammar och bollplan. Kvarteret Portalen har flera cykelställ, och en lekplats och en samvaroyta. Kvarteret Östra Orgeln har en lekplats och två samvaroytor.

Tabell 5. Inventeringen av bostadsgårdarnas funktioner visar det totala antalet av vardera funktioner och är inte i förhållande till antalet lägenheter som hör till bostadsgården.

	Kv Torbjörn och Torgny	Kv Portalen	Kv Östra Orgeln
Bollplan	1	0	0
Cykelställ	0	66	0
Lekplatser	11	1	1
Piskställningar	34	0	0
Plaskdammar	2	0	0
Samvaroytor	0	1	2

Kvarteren skiljer sig åt vad gäller mångfald av markmaterial. Kvarteren Portalen och Östra Orgeln har en större variation av hårdgjorda markmaterial, medan kvarteren Torbjörn och Torgny enbart har grus som hårdgjort markmaterial (se tabell 6). Resultaten visar även att kvarteren Portalen och Östra Orgeln procentuellt har mer planteringsytor än kvarteren Torbjörn och Torgny (15 procent respektive 5 procent).

Tabell 6. Följande tabell visar resultatet över fördelningen av markyta i procent i de fyra kvarteren.

	Kv Torbjörn och Torgny	Kv Portalen	Kv Östra Orgeln
Asfalt		14 %	37 %
Betongplattor		42 %	19 %
Grus	41 %	3 %	3 %
Sand			2 %
Gräs	54 %	26 %	24 %
Planteringsytor	5 %	15 %	15 %

Resultatet från undersökningen visar att bostadsgårdarna från de två tidsperioderna skiljer sig i utformning och storlek med avseende på totalareal och yta per lägenhet. Ytterligare skiljer sig bostadsgårdarna åt i antalet funktioner bostadsgårdarna har, i fördelning av markmaterial mellan hårdgjort och vegetation och i mångfald av markmaterial.

Diskussion

Syftet med uppsatsen var att undersöka hur stadsplaneringsideal påverkar bostadsgårdars utformning. I uppsatsen ställdes frågeställningen: Hur

bostadsgårdars utformning i Uppsala har förändrats sedan 1940-talet med avseende på storlek och fördelning av markytan mellan hårdgjort och vegetation.

Resultatdiskussion

Den här undersökningen visade att bostadsgårdarna från 2000-talet, i kvarteren Portalen och Östra Orgeln, är mindre än kvarteren Torbjörn och Torgny från 1940-talet. Likt Kristenssons studie i hennes doktorsavhandling är nittiotalsgårdarna mindre än miljonprogramsgårdarna. Friytan per lägenhet för nittiotalsgårdarna är ungefär en tredjedel av friytan för miljonprogramsgårdarna. I denna uppsats visar studien ett liknande resultat där kvarteren i Tunabackar har cirka fyra gånger så mycket friyta per lägenhet som kvarteren på Kapellgärdet. Detta resultat stämmer överens med det Kristenssons konstaterande, att det viktigaste idealet under mitten av 1900-talet var rymlighet. Detta resultat förhåller sig även till det som Nyström och Tonell menar med att hushålla med marken för att skapa hållbara städer, vilket innebär att bostadsgårdarna blir mindre under 2000-talet.

Bild 4. Bild som visar en av bostadsgårdarna i kvarteret Torbjörn. Bilden visar en del av de rymliga och öppna gräsytor som präglar bostadsgårdarna. Foto: Lisa Sjöberg, 30 maj 2017.

Slutsatsen av Kristenssons avhandling är att användandet av bostadsgårdar försämras genom att storleken minskar. Då resultatet från denna uppsats visar att varje lägenhet får en begränsad yta på bostadsgården kan detta möjligtvis innebära att användningen av bostadsgårdarna på Kapellgärdet är sämre än i Tunabackar.

Inventeringen av funktioner på bostadsgårdarna visade att det finns många piskställningar i kvarteren Torbjörn och Torgny, men inga på bostadsgårdarna på Kapellgärdet. Detta påvisar en förändrad inställning till de boendes behov av att piska och vädra sina mattor, vilket sannolikt hänger samman med att dammsugarna

har blivit mer effektiva sedan 1940-talet. Då behovet av att piska mattor på bostadsgårdar försvann, innebar att ytan som tidigare behövde avsättas för piskställningar inte längre krävdes. Detta kan innebära att bostadsgårdarna kan minska i storlek, vilket kan vara en bidragande faktor till att bostadsgårdar har blivit mindre sedan 1900-talets mitt.

Bild 5. Bilden visar en av de få piskställningsplatser som finns kvar idag i kvarteret Torgny. Foto: Lisa Sjöberg, 30 maj 2017.

Platsstudierna över bostadsgårdarna visar även att det är mer hårdgjord markyta på 2000-talsgårdarna jämfört med 1940-talsgårdarna. Detta resultat liknar Kristenssons resultat från studierna i hennes avhandling (tabell 1), där miljonprogramsgårdarna har större andel vegetation än hårdgjord markyta jämfört med nittiotalsgårdarna. Andelen hårdgjord markyta skiljer sig därmed inte så mycket mellan 1940- och miljonprogrammet under 1960- och 1970-talet och mellan nittiotalsgårdarna och 2000-talet bostadsgårdar.

Bostadsgårdarna under 2000-talet har utformats för att det ska gå att köra på dem vilket kan förklara varför de har en stor andel hårdgjord markyta. Exempel på fordon som behöver köra på 2000-talsgårdarna är sophämningsbilar och utryckningsfordon. I kvarteren Torbjörn och Torgny leddes trafiken fram utanför bostadshusen, vilket var vanligt för bostadsbebyggelsen under 1940-talet. I kvarteret Portalen är soprummen placerade inne på gården (bild 7) vilket innebär att sophämningsbilar måste kunna köra på bostadsgården. Ytterligare kan möjligheten för utryckningsfordon att nå lägenheterna kring bostadsgården påverka vilket markunderlag gårdarna har.

Bild 6. Foto i kvarteret Östra Orgeln som visar en översiktlig vy av bostadsgården. Bilden visar den hårdgjorda väg som sträcker sig över gården. Foto: Lisa Sjöberg, 30 maj 2017.

Bild 7. Foto av bostadsgården i kvarteret Portalen tagen från den upphöjda terrassen. Bilden ger en översiktlig vy över bostadsgården och visar ett av gårdens sophus. Foto: Lisa Sjöberg, 30 maj 2017.

Fortsättningsvis visar resultatet att ytan gräs per lägenhet har minskat sedan 1940-talet. Kvarteren Portalen och Östra Orgeln har betydligt mindre yta gräs per lägenhet. Genom att ytan gräs är begränsad per lägenhet minskar detta bostadsgårdarnas möjlighet att vara en mötesplats och lekplats, vilket enligt Kristensson är bostadsgårdarnas roll.

Bild 8. Bilden visar delar av gräsmattan i kvarteret Portalen som de 150 lägenheterna kring gården får 5 kvadratmeter vardera av. Foto: Lisa Sjöberg, 30 maj 2017.

Genom att andelen vegetation dessutom är mindre på 2000-talsgårdarna kan dessa gårdars potential till att vara gröna utsikter även diskuteras. Då stora ytor av gårdarna är hårdgjorda innebär detta en mindre chans till att vara en grön utsikt jämfört med kvarteren Torbjörn och Torgny. Kvarteren Portalen och Östra Orgeln är dessutom underbyggda med garage vilket kan påverka dessa gårdars gröna potential i framtiden. Genom att gårdarna är underbyggda kommer träden troligtvis att få en begränsad storlek, något som inte förekommer i bostadsgårdarna i kvarteren Torbjörn och Torgny.

Bild 9. Bilden visar den underbyggda bostadsgården i kvarteret Östra Orgeln och några av dess nyanlagda planteringar och träd. Foto: Lisa Sjöberg, 30 maj 2017.

Metoddiskussion

Den här studien påvisade en tydlig skillnad vad gäller fördelningen av markyta mellan hårdgjort och vegetation mellan 1940-talets och dagens bostadsgårdar. I studien ingick två bostadsgårdar från 1940-talet och två från 2000-talet. För att få ett säkrare resultat skulle fler bostadsgårdar behövas undersökas.

Vidare skulle mätningmetoden kunna förbättras. I uppsatsen användes skallinjal och utskrivna illustrations- och situationsplaner, vilket innebär att det kan finnas en felmarginal på resultatet. Genom att använda en digital mätningmetod kan undersökningen förbättras. Dock undersöktes alla bostadsgårdar på ett likvärdigt sätt vilket innebär att resultatet för vardera bostadsgårdar går att jämföra med varandra i denna uppsats.

Slutord

Det mest slående resultatet av denna uppsats är att storleken på bostadsgårdar har minskat drastiskt sedan mitten av 1900-talet. De lägenheter som låg i de nybyggda kvarteren hade mindre än en fjärdedel av den areal som avsattes per lägenhet i 1940-talskvarteren. Möjligheten för barn att leka nära sitt hem kan påverkas mycket genom bostadsgårdarnas begränsade storlek och de fåtal lekplatser och små gräsytor som finns där. Det vore därför intressant att fortsätta undersöka hur användningen av bostadsgårdar har förändrats sedan 1940-talet, vilka grupper som använder bostadsgården och av vilka syften.

Parallellt kring 1940-talets bostadsbrist och den som råder idag kan visa oss att stadsplaneringsideal i hög grad påverkar utformningen av bostadsområden och dess

gröna miljöer. Resultaten från denna kandidatuppsats kan vara en anledning till att idag stanna upp och vidare reflektera kring hur dagens stadsplanering påverkar grönskans plats i staden.

Referenser

Bergold, Carl Erik & Lambert, Lars (2004). *Gunnar Leche, stadsarkitekt*. Uppsala: Kornhuset.

Brf Organisten (u.å.). *Området och Kvarteret*. Tillgänglig: <http://brforganisten.bostadsrattarna.se/brf-organisten>.

Kristensson, Eva (2007). *Bostadsgården – vardagsrum, lekplats, mötesplats och utsikt*. Stockholm: Formas.

Kristensson, Eva (2003). *Rymlighetens betydelse En undersökning av rymlighet i bostadsgården kontext*. Diss. Lunds tekniska högskola.

Nyström, Jan & Lennart Tonell (2012). *Planeringens grunder*. Lund: Studentlitteratur AB.

Persson, Bengt & Persson, Agneta (1995). *Svenska bostadsgårdar 1930–59 – miljökvaliteter för framtiden*. Stockholm: Byggeforskningsrådet.

Uppsala Kommun (2016). *Översiktsplan 2016*.

Werket Arkitekter (u.å.). *Kv. Portalen*. Tillgänglig: <http://www.werket.se/kv-portalen>.

Åström, Kell (1993). *Stadsplanering i Sverige*. Stockholm: Byggförl.

Bilder

Sweco Architects AB (2011). *Östra Orgeln Situationsplan*. Skala 1:400/A3.

Uppsala Stadsarkiv. Gunnar Leche (1947). *Tuna backar 36:1*. Skala 1:400/A0.

Werket Arkitekter & Lola Arkitektur & Landskap AB (2009). *Norra Portalen Illustrationsplan*. Skala 1:400/A3.